

EUROPOS SEMESTRO TEMINĖS INFORMACIJOS SUVESTINĖ APMOKESTINIMAS

1. ĮVADAS

Nors ekonominės sąlygos pastaruoju metu gerėjo, Europos Sąjunga vis dar susiduria su krizės palikimu, įskaitant nepakankamas investicijas ir didėjančią nelygybę. Todėl daugelis piliečių visoje ES ragina daugiau dėmesio skirti socialiniam teisingumui.

Formuojant teisingą visuomenę ir stiprią ekonomiką, itin svarbų vaidmenį atlieka apmokestinimas. Apmokestinimas gali padėti sumažinti nelygybę – juo ne tik remiamas socialinis judumas, bet ir mažinama rinkos pajamų nelygybė.

Be to, mokesčių politika gali turėti didelės įtakos sprendimams dėl įdarbinimo, investicijų lygiui ir verslininkų norui plėsti verslą¹, o visa tai lemia didesnę ekonomikos augimą.

Taigi, apmokestinimo politikos priemonės vertinamos pagal keturis prioritetus:

- investicijų skatinimo,
- užimtumo rėmimo,
- nelygybės mažinimo,
- mokesčių prievolių vykdymo užtikrinimo.

Šioje informacijos suvestinėje bendrai išdėstomi mokesčių politikos uždaviniai, su kuriais ES susiduria šiose srityse. Toliau informacijos suvestinėje pristatomi politikos svertai, kurie galėtų padėti tuos uždavinius išspręsti. Galiausiai, remiantis

tam tikrais rodikliais ir pastarojo meto mokesčių reformomis, joje nagrinėjama atitinkamų šalių padėtis.

Šioje informacijos suvestinėje neaptariamas mokesčių vengimo klausimas – jis aptariamas atskiroje informacijos suvestinėje. Be to, čia išdėstyta analizė turėtų būti vertinama kartu su teminėmis informacijos suvestinėmis toliau nurodytomis temomis:

- moksliniai tyrimai ir inovacijos,
- moterų dalyvavimas darbo rinkoje,
- nedeklaruojamas darbas,
- aktyvi darbo rinkos politika,
- nelygybė,
- socialinė įtrauktis,
- kova su korupcija,
- būstas.

2. ES VYRIAUSYBĖMS KYLANTYS MOKESČIŲ POLITIKOS UŽDAVINIAI

2.1. Investicijų skatinimas

ES šalių bendro apmokestinimo lygis labai skiriasi.

Manoma, kad 2017 m. apytikris mokesčių santykis su BVP² 28 ES valstybėse narėse siekė nuo 24,1 proc. Airijoje iki 45,6 proc. Danijoje (1 diagrama).

Bendro apmokestinimo lygio skirtumai faktiškai atspindi skirtingus socialinius prioritetus, susijusius su viešosiomis gėrybėmis.

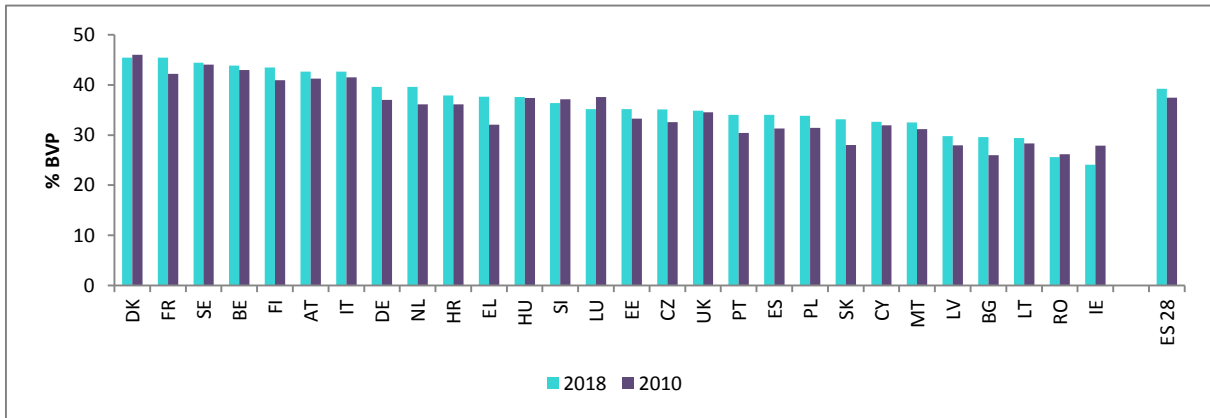
¹ Daugiau informacijos šiais klausimais žr.: Europos Komisija (2017), *Tax Policies in the European Union: 2017 Survey*, dar nepaskelbta.

² Ši priemonė apima faktiškai sumokėtas socialinio draudimo įmokas, tačiau neapima įmokų, kurios yra sąlyginės ir laikomos kai kurių vyriausybių sumokėtomis už jų valstybės tarnautojus.

Iki šiol nėra tvirtų įrodymų, kokį poveikį ekonomikos augimui daro bendras apmokestinimo lygis. Tačiau dabar geriau suvokiama, kokį poveikį pavieniai

mokesčių sistemos elementai daro ekonomikos augimui per poveikį bendram gamybos veiksnių našumui, akcinio kapitalo augimui arba darbuotojų pasiūlai.

1 diagrama. Bendra mokesčių našta ES šalyse, išreikšta BVP procentine dalimi, 2012 ir 2018 m.

Šaltinis: Europos Komisija, AMECO.

Dokumentais tinkamai įrodyta, kad įmonių pelno ir gyventojų pajamų mokesčiai daro poveikį ekonomikos augimui ir investicijoms. Įmonių pelno mokesčiai turi poveikį ir verslo veiklos vietai, ir vidaus bei užsienio tiesioginėms investicijoms.

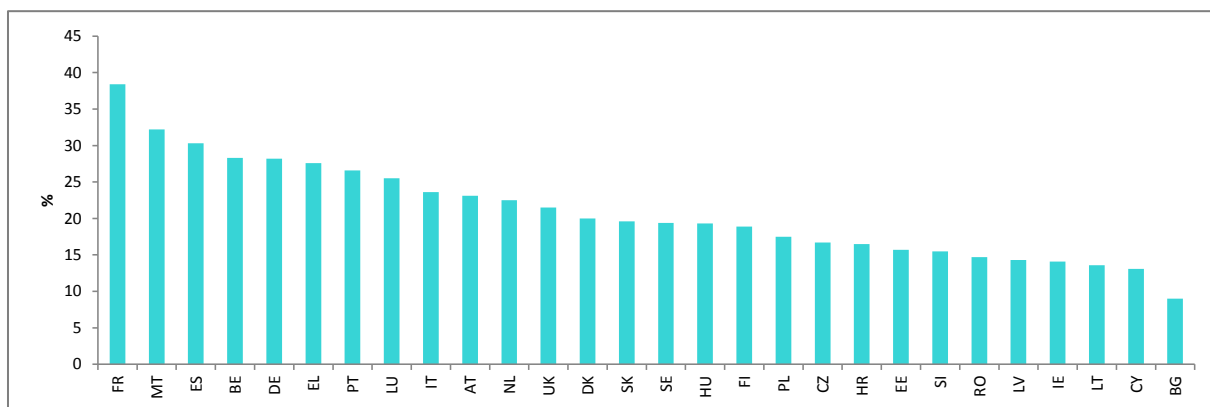
Mokesčių tarifai, mokesčio bazės nustatymo būdai ir mokestinių prievolių vykdymo aspektai yra svarbūs apmokestinimo ekonominį poveikį lemiantys veiksniai. Įvairių finansavimo šaltinių mokestinis statusas, fiskalinių paskatų struktūra ir laikas, kurį verslo subjektai skiria mokestinėms prievolėms įvykdyti, gali turėti įtakos produktyvioms investicijoms.

Įmonių pelno mokesčio skirtumai gali nulemti tarptautinių įmonių praktiką perkelti pelną iš didelių mokesčių šalių į mažų mokesčių šalis.

Efektyvieji mokesčių tarifai apima įvairius veiksnius, neapsiribojančius vien įstatymuose nustatytais pelno mokesčiais, pvz., mokesčio bazės elementus, finansavimo šaltinį (skolą, nepaskirstytąsias pajamas arba naują nuosavą kapitalą) ir turta, kuriuo daromos investicijos (įrangą, pastatus, nematerialųjį turta, atsargas ir finansinį turta).

Toliau pateiktoje diagramoje parodyti efektyviųjų vidutinių pelno mokesčio tarifų skirtumai, siekiantys nuo 38,4 proc. Prancūzijoje iki 9 proc. Bulgarijoje.

2 diagrama. Efektyvieji vidutiniai pelno mokesčio tarifai procentais ES valstybėse narėse 2016 m.

Šaltinis – ZEW (2016), Effective tax levels using the Devereux/Griffith methodology: intermediate report 2016. Projektas Europos Komisijai.

Pastaba. 1) Efektyvusis vidutinis pelno mokesčio tarifas reiškia mokesčius, kuriuos įmonės sumoka nuo mažesnių negu ribinių investicijų, duodančių pelną, viršijantį įprastą kapitalo grąžą. 2) Siekiant atspindėti lengvatą nuosavam įmonių kapitalui Kipre, Belgijoje ir Italijoje, modelyje daroma prielaida, kad šių lengvatų tarifai yra lygūs rinkos palūkanų normai.

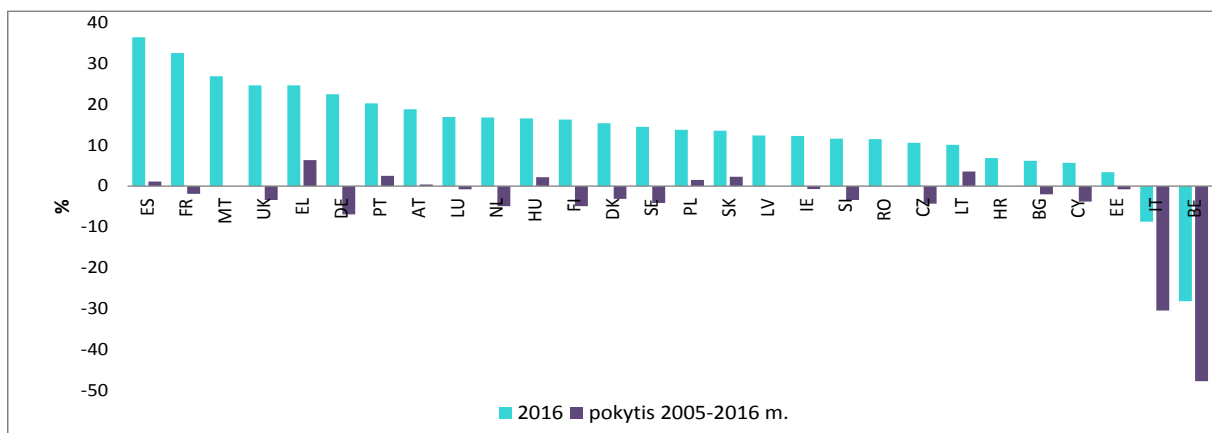
Sprendimams, ar investuoti mažiau, ar daugiau, įtaką daro efektyvusis ribinis mokesčio tarifas, t. y. mokesčių našta nuo paskutinio euro, investuoto į projektą, kuris tik pasiekia balansą (ribinės investicijos).

Kuo mažesnis efektyvusis ribinis mokesčio tarifas, tuo mokesčių sistema yra palankesnė investicijoms.

Yra keli būdai sumažinti efektyvųjų ribinį mokesčio tarifą ir suformuoti investicijoms palankią mokesčių sistemą. Jie apima:

- greitesnio nusidėvėjimo grafikų suteikimą arba neatidėliotino pripažinimo sąnaudomis galimybę,
- galimybę atskaityti nuosavo kapitalo išlaidas,
- mokesčių nuostolių perkėlimo sąlygų gerinimą,
- mokesčių paskatų teikimą mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros veiklai.

3 diagrama. Efektyvieji ribiniai pelno mokesčio tarifai procentais ES šalyse 2016 m.

Šaltinis – ZEW (2016), *Effective tax levels using the Devereux/Griffith methodology: intermediate report 2016. Projektas Europos Komisijai.*

Pastabos: 1) Rodiklis grindžiamas Devereux / Griffith modeliu. 2) Siekiant atspindėti lengvatą nuosavam įmonių kapitalui Kipre, Belgijoje ir Italijoje, modelyje daroma prielaida, kad šių lengvatų tarifai yra lygūs rinkos palūkanų normai.

2.2. Darbo vietų kūrimo ir užimtumo rėmimas

Darbo jėgos mokesčiai turi poveikį tiek asmenų sprendimams, ar dirbti ir kiek dirbti (darbo jėgos pasiūlai), tiek darbdavių sprendimams samdyti darbuotojus, nes dėl šių mokesčių didėja darbo sąnaudos (darbo jėgos paklausai)³. Kai kurių gyventojų grupių (menkų įgūdžių darbuotojų, jaunimo, pagyvenusių asmenų ir antrųjų šeimoje uždirbančių asmenų) darbo jėgos pasiūlą itin paveikia mokesčiai ir socialinio draudimo įmokos⁴.

Toliau pateiktoje diagramoje parodomas visų gyventojų užimtumas ir menką išsilavinimą turinčių gyventojų užimtumas. Ši informacija gali parodyti, su kokiomis problemomis šalis susiduria skatindama bendrą užimtumą ar konkrečių asmenų grupių užimtumą.

Nors per pastaruosius kelerius metus užimtumo rodikliai ES šalyse pagerėjo, padėtis įvairiose šalyse labai skirtinga. Panašiai įvairiose šalyse skiriasi ir menką išsilavinimą turinčių asmenų užimtumo ir bendro užimtumo atotrūkis.

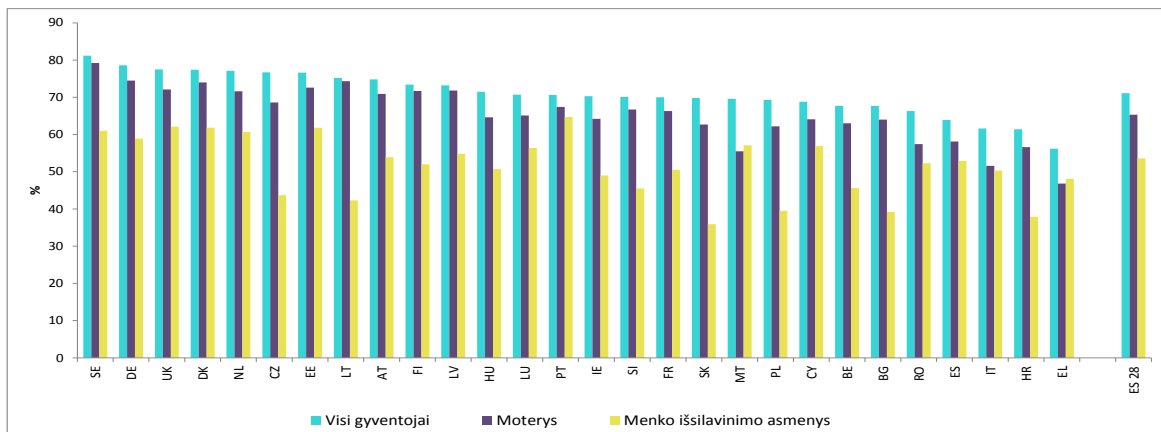
Plačiausias šių dviejų rodiklių atotrūkis (33,9 procentinio punkto) yra Slovakijoje, o mažiausias – Portugalijoje (5,9 procentinio punkto).

³ Šie sprendimai taip pat priklauso nuo socialinių išmokų, gaunamų nedirbant ar dirbant ne visą darbo dieną. Dėl papildomų mokesčių ir išmokų sistemų poveikio darbo jėgos pasiūlai veiksnių žr. įvairius rodiklius, pateiktus bendroje Europos Komisijos ir EBPO mokesčių ir išmokų rodiklių duomenų bazėje.

⁴ Pavyzdžiui, žr. Costas Meghir and David

Phillips (2010), *Labour Supply and Taxes*, Institute for Fiscal Studies (ed.), *The Mirrlees Review: Dimensions of Tax Design*, Oxford University Press, p. 202–274.

4 diagrama. Visų gyventojų užimtumo lygis; moterų ir menkų išsilavinimo asmenų užimtumo lygis 2016 m.

Šaltinis – Eurostatas, 2017 m.

Pastaba. 1) Amžiaus grupė – 20–64 m. 2) Menkas išsilavinimas reiškia ISCED 0-2 lygius. 3) Moterų užimtumo lygis naudojamas kaip antrųjų šeimoje uždirbančių asmenų pakaitinis rodiklis. Pripažįstama, kad šie rodikliai nebūtinai sutampa. 4) Užimtumo lygis nematuojamas etato ekvivalentais.

Mokesčių pleištas rodo darbdavio išlaidų darbuotojui ir darbuotojo grynujų darbo pajamų (į rankas) proporcinį skirtumą. Taigi, pagal šį rodiklį įvertinamos ir paskatos dirbti (darbo jėgos pasiūla), ir paskatos samdyti darbuotojus (darbo jėgos paklausa).

2010–2016 m. mokesčių pleištas 50 proc. vidutinio darbo užmokesčio uždirbantiems asmenims Europos Sąjungoje vidutiniškai sumažėjo. Tačiau skirtingose šalyse jis juda skirtingomis kryptimis; 15 šalių jis padidėjo, 10 šalių – sumažėjo.

Mokesčių pleišto sudėtis svarbi trumpuoju laikotarpiu, nes įvairūs jo elementai gali turėti poveikį darbo jėgos paklausai arba darbo jėgos pasiūlai.

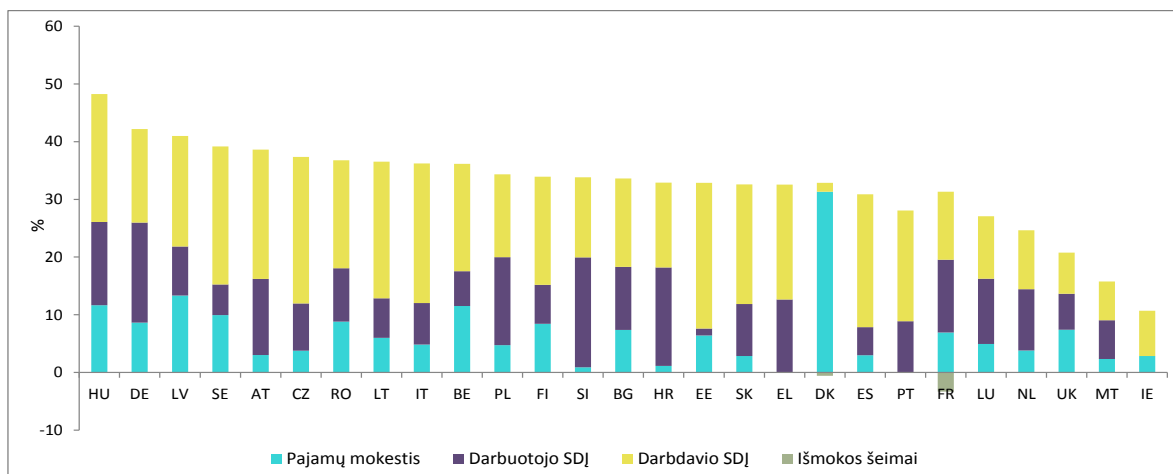
Toliau pateiktoje diagramoje mokesčių pleištas nesusituokusiam vidutinį darbo užmokestį uždirbančiam darbuotojui išskaidomas į atskirus elementus:

- gyventojų pajamų mokestį,
- darbdavio socialinio draudimo įmokas,
- darbuotojo socialinio draudimo įmokas,
- išmokas šeimai⁵.

Diagramoje parodytas nesusituokusio darbuotojo, uždirbančio 50 proc. vidutinio darbo užmokesčio, mokesčių pleištas.

5 diagrama. Mokesčių pleišto sudėtis mažas pajamas gaunantiems asmeniui įvairiose ES šalyse 2016 m.

⁵ Išmokos šeimai Prancūzijoje ir Danijoje sumažina bendrą mokesčių pleišta.

Šaltinis – 2017 m. balandžio 10 d. atnaujinta Europos Komisijos mokesčių ir išmokų rodiklių duomenų bazė, grindžiama EBPO mokesčių ir išmokų modeliu.

Pastabos: 1) Nėra naujausių duomenų apie Kiprą. 2) Kadangi pateikti nesusituokusių ir vaikų neturinčių asmenų, uždirbančių 50 proc. vidutinio darbo užmokesčio, duomenys.

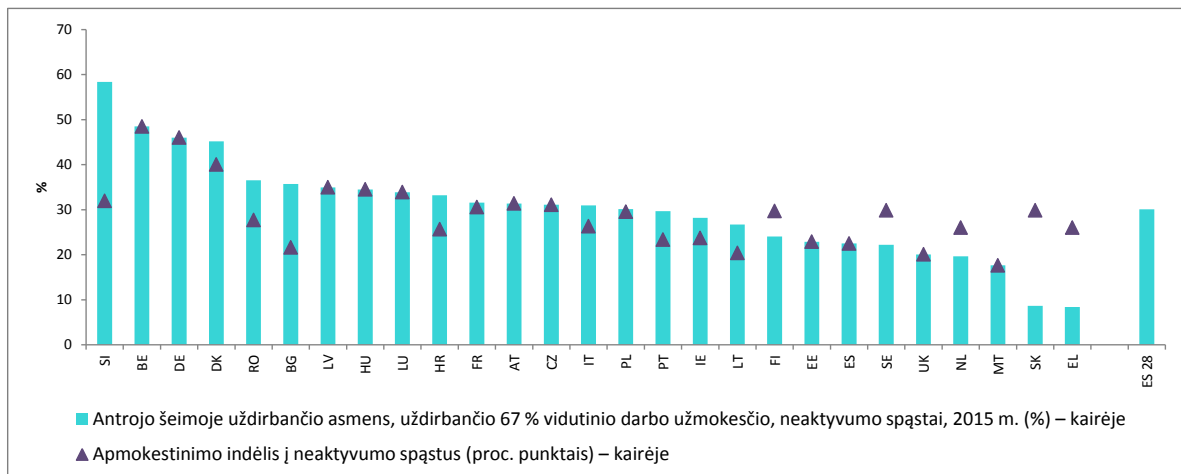
Mokesčių sistemos ypatumai, pavyzdžiui, perkeliama **mokesčių kreditai ir bendro apmokestinimo laipsnis**, kartu su išmokų sistemos ypatumais, pvz., pagal asmens turčinę padėtį nustatytą išmokų panaikinimu, **gali prisidėti prie didelių ribinių mokesčių tarifų antriesiems šeimoje uždirbantiems asmenims, pereinantiems nuo neaktyvumo prie darbo, arba padidinantiems savo darbo pajamas.**

Toliau pateikti duomenys rodo neaktyvumo sąstus antriesiems šeimoje uždirbantiems asmenims ES šalyse⁶. Daugumoje šalių apmokestinimas palyginti daug prisideda prie neaktyvumo sąstų antriesiems šeimoje uždirbantiems asmenims tais atvejais, kai kitas pajamas gaunantis asmuo uždirba vidutinį darbo užmokestį.

Pažymėtina, kad kiti veiksniai, pvz., finansiškai prieinamų aukštos kokybės institucinės priežiūros paslaugų, visų pirma įskaitant vaikų priežiūrą, fizinis prieinamumas ir tinkamai parengtos profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros skatinimo politikos priemonės gali turėti poveikį sprendimams, ar grįžti į darbą arba padidinti darbo valandų skaičių.

⁶ Neaktyvumo sąstai, arba netiesioginis mokestis už neaktyvių asmenų grįžimą į darbą – tai papildomo darbo užmokesčio neatskaičius mokesčių dalis, kuri atskaitoma mokesčių pavidalu, jeigu neaktyvus asmuo (neturintis teisės į nedarbo išmokas, tačiau turintis teisę gauti pagal turčinę padėtį nustatytą socialinę paramą), įsidarbina. Kitaip tariant, šiuo rodikliu įvertinamos finansinės paskatos pereiti nuo neaktyvumo (ir socialinės paramos) prie darbo.

6 diagrama. Neaktyvumo spąstai antriesiems šeimoje uždirbantiems asmenims ES šalyse 2015 m.

Šaltinis – Europos Komisijos mokesčių ir išmokų rodiklių duomenų bazė, grindžiama EBPO mokesčių ir išmokų modeliu.

Pastaba. 1) Pateikti antrojo šeimoje uždirbančio asmens, gyvenančio dviejų pajamas gaunančių asmenų, turinčių du vaikus, šeimoje ir uždirbančio 67 proc. vidutinio darbo užmokesčio, neaktyvumo spąstų duomenys; pagrindinis pajamas gaunantis asmuo uždirba vidutinį darbo užmokestį. 2) Apmokestinimo indėlis – tai suma, kuria apmokestinimas prisideda prie neaktyvumo spąstų, išreikšta procentiniais punktais (kiti indėliai, pavyzdžiui, yra panaikintos nedarbo išmokos, socialinė parama ir pašalpos būstui).

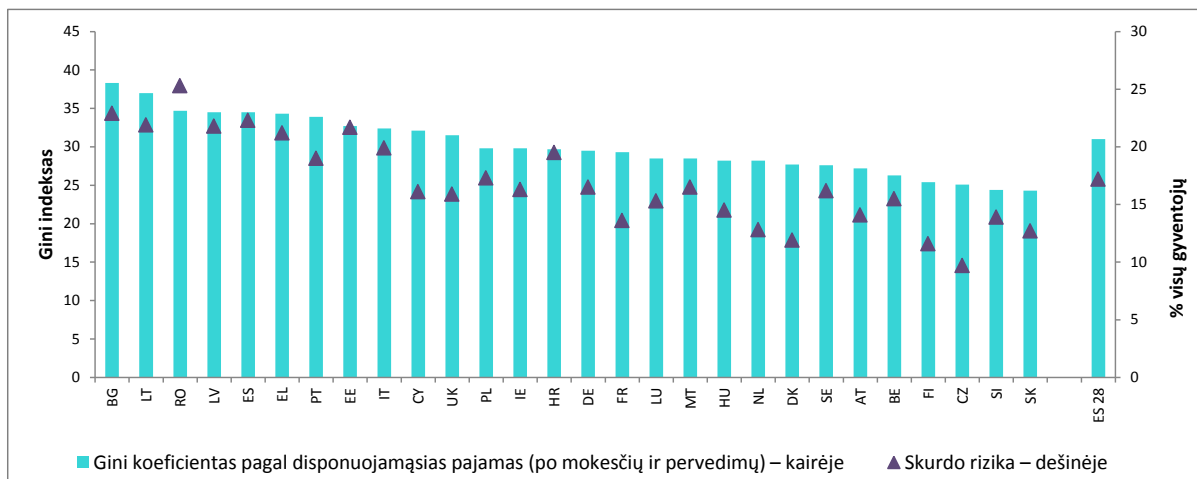
2.3. Nelygybės mažinimas ir socialinio judumo skatinimas

Toliau pateiktoje diagramoje nurodyta **disponuojamų pajamų nelygybė** (po mokesčių ir išmokų) pagal Gini indeksą, ir **skurdo riziką patiriančių** gyventojų procentinė dalis įvairiose ES šalyse.

Nors ES turi vieną iš pažangiausių pasaulio gerovės sistemų, kai kur dar egzistuoja pastebima nelygybė.

Didžiausia pajamų nelygybė po mokesčių ir pervedimų yra Lietuvoje, Rumunijoje, Bulgarijoje, Latvijoje ir Estijoje.

7 diagrama. Pajamų nelygybė ES šalyse 2016 m.

Šaltinis – Eurostatas, ES SPGS. 2016 m.

Pastabos: 1) Vertikaliuoji ašis: Gini koeficientai. Skalė – nuo 0 iki 100. „0“ atitinka visišką lygybę (visų asmenų pajamos vienodos), o „100“ atitinka didžiausią nelygybę (visos pajamos pasiskirsčiusios tik vienam asmeniui); kiti asmenys pajamų negauna). Pensijos įtrauktos į socialinius pervedimus. 2) Horizontalioji ašis: skurdo rizikos lygis, išreikštas visų gyventojų procentine dalimi. Šis rodiklis papildo Gini koeficientą ir suteikia tikslesnį vaizdą apie socialines problemas ES šalyse. Jis parodo, kokią visų gyventojų procentinę dalį sudaro gyventojai, uždirbantys mažiau negu 60 proc. ekvivalentinių pajamų medianos po socialinių pervedimų. 3) IE, IT, LU 2016 m. duomenų neturima, todėl naudojami 2015 m. duomenys. 4) 28 ES valstybių narių vidurkis apskaičiuojamas kaip pagal gyventojų skaičių pakoreguotas svertinis aritmetinis individualių nacionalinių duomenų vidurkis.

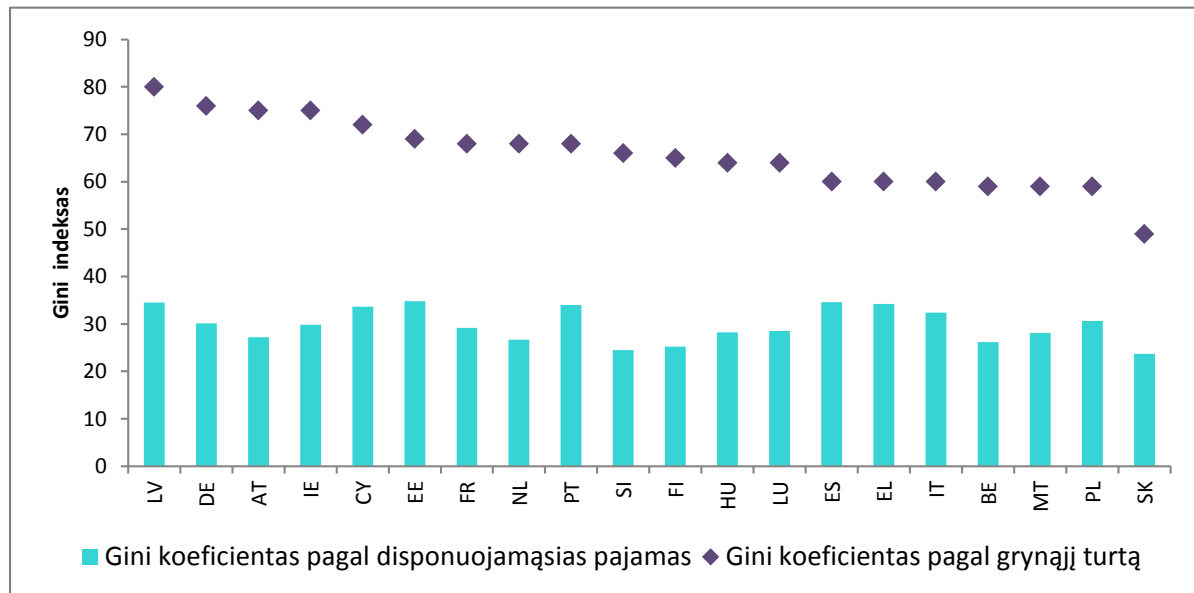
Per pastaruosius 40 metų Europoje sukaupiamas vis didesnis privatus turtas ir didėjanti nelygybė lėmė intensyviai viešas diskusijas apie galiojančių mokesčių sistemų teisingumą.

pripažinti, kad nelygybę reikia vertinti iš bendros pajamų ir turto perspektyvos.

Iš turimų duomenų matyti, kad turto nelygybė – itin svarbi problema Latvijoje, Vokietijoje, Austrijoje ir Airijoje.

Turto nelygybė viršija pajamų nelygybę (7 diagrama). Tai privertė

8 diagrama. Pajamų nelygybė (2016 m.) ir turto nelygybė (2014 m.)

Šaltinis – Europos Komisijos skaičiavimai, pagrįsti 2016 m. ECB namų ūkio finansų ir vartojimo tyrimu ir 2016 m. Eurostato duomenimis.

Pastaba. Grynasis turtas apibrėžiamas kaip namų ūkių bendro turto ir jų bendrų įsipareigojimų skirtumas.

Didesnė nelygybė siejama su mažesniu socialiniu judumu, nes nelygybė turi įtakos galimybėms⁷. Socialinis judumas gali vykti ir vienos kartos ribose, ir tarp kartų.

Judumas vienos kartos ribose reiškia galimybę judėti aukštin arba žemyn (pavyzdžiui, pajamų skalėje) per savo gyvenimą.

Judumas tarp kartų reiškia mastą, kuriuo asmenų socialinės ir ekonominės sąlygos atitinka jų tėvų socialines ir ekonomines sąlygas.

Judumas tarp kartų yra svarbus rodiklis,

2.4. Mokestinių prievolių vykdymas⁸

Mokesčių slėpimas apskritai apima neteisėtus veiksmus, kuriais prievolė mokėti mokesčių yra nuslepiama arba ignoruojama, t. y. mokesčių mokėtojas, nuo mokesčių administratoriaus nuslėpęs pajamas arba informaciją, sumoka mažiau mokesčių, nei teisiškai privalo.

Mokesčių slėpimo pavyzdžiai – be kita ko, pranešimas apie mažesnes pardavimo apimtis siekiant sumažinti PVM mokėjimus. Kitas pavyzdys susijęs su nedeklaruojamu darbu, kai nesumokami gyventojų pajamų mokesčiai

⁷ Corak, M. (2013), *Income Inequality, Equality of Opportunity, and Intergenerational Mobility*. IZA Discussion Paper No 7520.

⁸ Agresyvaus mokesčių planavimo ir mokesčių vengimo klausimas aptariamas atskiroje informacijos suvestinėje.

ar asmenims gali pasisekti visuomenėje nepaisant jų socialinių ir ekonominių aplinkybių. Šis judumas artimai susijęs su **lygiomis galimybėmis**.

Apmokestinimas atlieka tam tikrą vaidmenį remiant socialinį judumą, pavyzdžiui:

- kaip kokybiško išsilavinimo finansavimo šaltinis,
- kaip priemonė sumažinti privilegijų arba nepalankių sąlygų perdavimą iš vienos kartos į kitą,
- kaip priemonė perskirstyti pajamas ir ypač turta, skatinant elgseną, didinančią socialinį judumą.

ir socialinio draudimo įmokos.

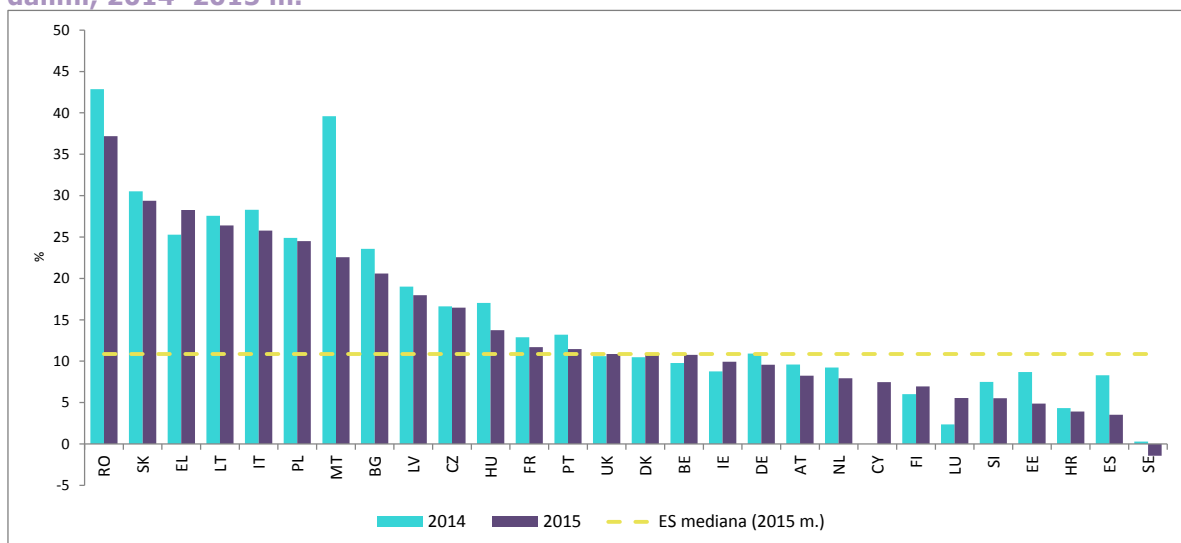
Yra keli apytikriai skaičiavimai, kiek mokesčių turėtų būti surenkama, bet galiausiai nesurenkama. Vis dėlto PVM nepriemoka yra vienintelė mokesčių nepriemoka, kurios atlikti lyginamieji skaičiavimai, pagrįsti visoms ES šalims bendra metodika.

PVM nepriemoka yra faktiškai surinktos PVM sumos ir apytikrės PVM sumos, kurią teoriškai reikėtų surinkti pagal PVM taisykles, skirtumas.

Šiuo rodikliu vertinamas kiekvienos valstybės narės PVM prievolių vykdymo ir vykdymo užtikrinimo priemonių veiksmingumas.

Didžiausia PVM nepriemoka yra Rumunijoje, Slovakijoje, Graikijoje ir Lietuvoje.

9 diagrama. PVM nepriemoka, išreikšta teorinės PVM mokėjimo prievolės procentine dalimi, 2014–2015 m.

Šaltinis – CASE et al. (2017). Study and Reports on the VAT Gap in the EU-28 Member States 2017 Final Report, TAXUD/2015/CC/131.

3. POLITIKOS SVERTAI MOKESČIŲ POLITIKOS UŽDAVINIAMS SPRĘSTI

Svarbiausi ypatumai, į kuriuos reikia atsižvelgti vertinant mokesčių sistemos teisingumą ir efektyvumą, yra

- investicijų skatinimas,
- parama kuriant darbo vietas ir skatinant užimtumą,
- nelygybės mažinimas,
- aukštas prievolių vykdymo lygis.

Apskritai nors kartais esama kompromiso tarp efektyvumo ir teisingumo tikslų, šie du tikslai jokių būdu vienas kitam neprieštarauja.

3.1. Investicijų skatinimas

Mažos investicijos reiškia mažesnį ekonomikos augimą, tačiau esant mažoms investicijoms taip pat mažėja produktyvumas ir blogėja ilgalaikės darbo vietų kūrimo ir ekonomikos augimo perspektyvos.

Taigi, investicijų skatinimas yra vienas iš svarbiausių Komisijos politikos prioritetų.

Svarbu parengti tokią mokesčių sistemą, kurioje efektyvusis ribinis mokesčio tarifas būtų mažas ir taip nebūtų atgrasoma nuo pelningų investicijų.

Tai nereiškia, kad reikia sumažinti mokesčių tarifus. Vietoj to, greitesnio nusidėvėjimo grafikai, neatidėliotinas pripažinimas sąnaudomis arba suteikta galimybė atskaityti nuosavo kapitalo finansavimo išlaidas sumažina efektyvųjų ribinį apmokestinimą, net jeigu tai kompensuoja pakitę mokesčio tarifai.

Teisinis tikrumas, stabilios, prognozuojamos ir paprastos mokesčių taisyklės yra svarbu verslui ir sprendimus priimančioms investuotojoms.

Mokesčių sistemos iškreipimai gali turėti poveikį finansavimo prieinamumui ir atgrasyti nuo nuosavo kapitalo investicijų.

Apmokestinimas yra viena iš vyriausybės turimų pagrindinių priemonių verslumui ir inovacijoms skatinti. Mokesčių politikos priemonėmis galima padėti sumažinti verslo riziką ir verslo veiklos vykdymo sąnaudas. Apmokestinimas padeda ištaisyti rinkos nepakankamumą; pavyzdžiai – nepakankamos investicijos į mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą, rizikos finansai ir išoriniai aplinkosaugos aspektai, tokie kaip tarša.

Taigi, tinkamai parengta mokesčių sistema būtų galima pakelti gyvenimo lygį, suteikiant paskatų daryti pažangias, žaliąsias investicijas.

Mokesčių administravimo efektyvumas turi įtakos visuomenės pasitikėjimui sistema. Mokesčių mokėtojai linkę labiau pasitikėti organizacijomis, kurios subjektyviai suvokiamos kaip efektyvios ir veiksmingos.

Reikėtų atsižvelgti ne tik į mokesčių surinkimo išlaidas, bet ir į išlaidas, susijusias su mokesčių mokėjimu. Jos dažnai vadinamos **mokestinių prievolių vykdymo išlaidomis**. Šios išlaidos gali iškreipti paskatas kurti naujas įmones, skatinti šešėlinę ekonomiką, didinti

prievolių nevykdymą ir pakenkti įmonių ir šalių konkurencingumui.

3.2. Darbo vietų kūrimo ir užimtumo rėmimas

Sumažinus darbo jėgos mokesčius gali būti paskatintas didesnis užimtumas, ypač tais atvejais, kai didelės darbo sąnaudos atgraso nuo darbuotojų samdymo (t. y. kyla darbo jėgos paklausos problemų) arba kai paskatos įsidarbinti yra mažos, nes dirbti neapsimoka (t. y. kyla darbo jėgos pasiūlos problemų).

Tiksliniai darbo jėgos mokesčių mažinimai pažeidžiamoms ir labiau reaguojančioms grupėms, pvz., mažas pajamas gaunantiems asmenims arba antriesiems šeimoje uždirbantiems asmenims, gali padėti padidinti užimtumą ir kartu sumažinti skurdą ir socialinę atskirtį.

Kadangi tik keletas šalių turi pakankamai fiskalinių galimybių svarstyti darbo jėgos mokesčių sumažinimus nenumatydamos jokios kompensacijos, reikia apsvarstyti, kaip tokius sumažinimus finansuoti.

Viena iš galimybių – pereiti prie kitų apmokestinimo bazių. Galimybės perkelti mokesčius priklauso nuo esamos mokesčių struktūros. Tam tikrų rūšių mokesčių bazės laikomos mažiau kenkiančiomis ekonomikos augimui, pvz., vartojimo mokesčiai, periodiniai būsto mokesčiai ir aplinkos mokesčiai.

Tačiau naujausioje ekonominėje literatūroje atkreipiamas dėmesys į nevienalytes reakcijas, nelinejines poveikio rūšis ir trumpalaikio bei ilgalaikio poveikio amplitudės skirtumus. Išsami konkretaus mokesčio struktūra yra ne mažiau svarbi negu mokesčių sistemos struktūra.

Nepaisant to, didelis darbo jėgos apmokestinimas kartu su gana maža vartojimo mokesčių, periodinių turto mokesčių ar aplinkos mokesčių našta gali būti ženklas, kad esama galimybių perkelti mokesčius nuo darbo jėgos pereinant prie kitų šaltinių apmokestinimo. Tačiau taip pat reikia apsvarstyti šiose srityse didėjančio apmokestinimo skirstomąjį poveikį.

3.3. Nelygybės mažinimas ir socialinio judumo skatinimas

Formuojant teisingą visuomenę, tam tikrą vaidmenį atlieka apmokestinimas, kuriuo:

- užtikrinamas tinkamas pajamų derinys viešosioms išlaidoms finansuoti;
- sumažinama nelygybė ir (arba)
- remiamas socialinis judumas ir kartų tarpusavio teisingumas.

Tokios priemonės, kaip **vienodos galimybės gauti kokybišką išsilavinimą arba sveikatos priežiūros paslaugas, yra skirtos vienodomis galimybėmis pagerinti**. Šios viešosios išlaidos finansuojamos iš mokesčių, kurie yra pagrįsti tinkamu mokesčių deriniu ir visų mokesčių mokėtojų mokesčių prievolių faktiniu vykdymu.

Be to, **mokesčių ir išmokų sistemos gali būti galingos priemonės perskirstymo būdu kovoti su pajamų nelygybe**. Tebėra svarbu apsvarstyti mokesčių sistemų socialinį poveikį, kad būtų galima nustatyti tinkamą mokesčių struktūros efektyvumo ir teisingumo pusiausvyrą, atitinkančią šalių prioritetus.

Apmokestinimas taip pat gali būti naudojamas tam tikrai elgsenai skatinti.

Itin svarbų vaidmenį atlieka sistemos struktūra. Be pajamų apmokestinimo ir išmokų grynaisiais, bendra mokesčių sistemos struktūra⁹ turi atlikti tam tikrą vaidmenį mažinant ir pajamų, ir turto nelygybę ir skatinant socialinę sanglaudą.

Svarbu užtikrinti, kad bendra mokesčių našta piliečiams, kintanti pagal jų pajamų šaltinius, būtų progresyvinė ir kad mokesčių sistema būtų darni ir veiksminga. Idealiu atveju tokia sistema gali padėti ištaisyti rinkos pajamų nelygybę. Blogiausiu atveju ši nelygybė bent jau neturi būti didinama.

⁹ Įskaitant PVM, turto mokesčius, kapitalo prieaugio mokesčius, paveldėjimo mokesčius, gyventojų pajamų mokesčio progresyvinį pobūdį.

3.4. Mokesčių prievolių vykdymas

Siekiant sukurti teisingą visuomenę, būtina gerinti mokesčių prievolių vykdymą ir taip užtikrinti mokesčių pajamas viešosios politikos priemonėms – švietimui, sveikatos priežiūrai, infrastruktūrai, gynybai ir kt. finansuoti.

Siekiant kovoti su mokesčių sukčiavimu ir mokesčių slėpimu, svarbu taikyti daugiaspektę strategiją¹⁰ Svarbu geriau užtikrinti vykdymą ir kontrolę, tačiau taip pat svarbu kurti pasitikėjimą ir puoselėti prievolių vykdymo kultūrą.

Mokesčių administratoriai turi persvarstyti galiojančias politikos priemones ir teisingas sistemas arba parengti naujas strategijas, kaip užtikrinti, kad mokesčių mokėtojai vykdytų savo prievolę, pageidautina savanoriškai.

Atsižvelgiant į tai, kad piktnaudžiavimas mokesčių sistema yra tarpvalstybinio pobūdžio, taip pat atsižvelgiant į valstybių narių ekonomikos integraciją visoje ES, būtina laikytis koordinuoto požiūrio, t. y. ne tik įgyvendinti Europos iniciatyvas, bet ir koordinuoti nacionalines politikos priemones.

4. ESAMOS PADĖTIES ANALIZĖ

4.1. Investicijų skatinimas

Atliekant naujausias mokesčių reformas investicijų skatinimas buvo svarbus prioritetas, ypač nuo krizės nukentėjusiose šalyse. Be to, buvo stengiamasi supaprastinti su apmokestinimu susijusią verslo aplinką. Tačiau nacionalinės vyriausybės gali daugiau nuveikti siekdamas padidinti investicijas savo mokesčių politikos priemonėmis.

Dauguma pelno mokesčio sistemų teikia įmonėms paskatas daugiau skolintis – suteikiama galimybė atskaityti palūkanų mokėjimus, tačiau nuosavam kapitalui toks pat statusas nesuteikiamas.

¹⁰ Agresyvaus mokesčių planavimo ir mokesčių vengimo klausimas aptariamas atskiroje informacijos suvestinėje.

Skolintų lėšų investicijoms taikoma lengvatinė apmokestinimo tvarka, todėl minimali grąža prieš mokesčius, reikalinga, kad investicijos apsimokėtų (kapitalo sąnaudos), bus mažesnė, jeigu investicijos bus finansuojamos skolintomis lėšomis. Šis palankumas įsiskolinimui įvairiose ES šalyse yra skirtingas.

Palankumas įsiskolinimui lemia didesnę įsiskolinimą, todėl įmonės tampa pažeidžiamesnės ir didėja ekonomikos polinkis į krizę. Atitinkamai didėja rizika finansiniam stabilumui ir gali neproporcingai daugėti bankrotų. Tai itin daug problemų kelia naujoms, novatoriškoms įmonėms, kurios dažnai neturi galimybės gauti išorinio finansavimo. Joms sudaromos blogesnės sąlygos, nepaisant jų svarbos užtikrinant būsimą ekonomikos augimą.

Asimetrinę skolos ir nuosavo kapitalo apmokestinimo tvarką taip pat išnaudoja kai kurios tarptautinės įmonės, strategiškai sutvarkydamos savo skolą taip, kad sumažėtų bendra jų mokesčių našta.

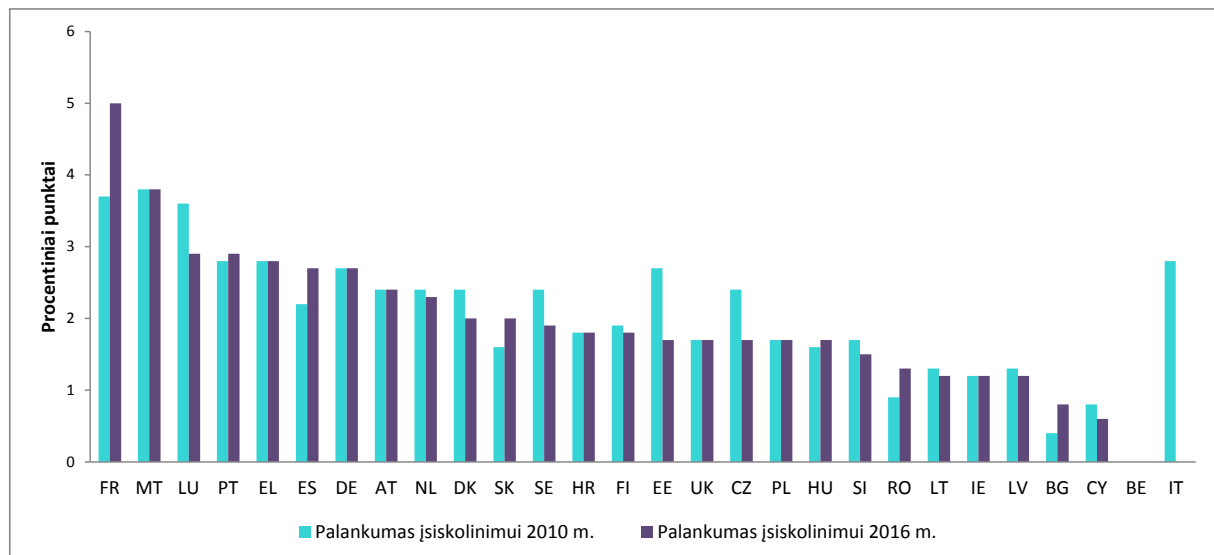
Šalys, kuriose yra didžiausias nuosavo kapitalo sąnaudų ir finansavimo

skolintomis lėšomis sąnaudų skirtumas (palankumo įsiskolinimui rodiklis), yra Prancūzija, Malta, Liuksemburgas, Portugalija ir Graikija.

Komisijos pasiūlyme dėl **bendros konsoliduotosios pelno mokesčio bazės (BKPMB) palankumo įsiskolinimui sukulto iškraipymo problema sprendžiama suteikiant augimo ir investicijų skatinimo lengvatą.** Pagal šį pasiūlymą būtų leidžiama taikyti mokesčio atskaitą įmonėms, nusprendusioms investicijas finansuoti didinant nuosavą kapitalą, o ne skolintis. Atskaitymas būtų apskaičiuojamas nuosavo kapitalo pokytį padauginant iš pastovaus koeficiento, kurį sudarytų nerizikinga palūkanų norma ir rizikos priedas.

Augimo ir investicijų skatinimo lengvata būtų sustiprinta griežtomis kovos su mokesčių vengimu nuostatomis. Taip būtų užtikrinta, kad nuosavam kapitalui būtų suteikta panašaus lygio mokesčių lengvatų, kokios suteikiamos skolos atveju, ir tai padėtų kurti neutralesnę ir investicijoms palankesnę mokesstinę aplinką.

10 diagrama. Mokestinis palankumas įmonių finansavimui skolintomis arba nuosavo kapitalo lėšomis ES šalyse 2016 m.

Šaltinis – ZEW (2016), *Effective tax levels using the Devereux/Griffith methodology: intermediate report 2016. Projektas Europos Komisijai.*

Pastabos: 1) Diagramoje parodytas pelno mokesčio tvarkos palankumas įsiskolinimui, išreikštas kaip naujo nuosavo kapitalo sąnaudų ir investicijų skolintomis lėšomis skirtumas. Kapitalo sąnaudomis nustatoma minimali gamybinių investicijų grąža prieš mokesčius (ribinės investicijos), reikalinga, kad po mokesčių būtų pasiekta tokia pati grąža kaip ir saugių investicijų kapitalo rinkoje grąža. ZEW daroma prielaida, kad standartinė saugių investicijų realioji grąža yra 5 proc. 2) Siekiant atspindėti lengvatą nuosavam įmonių kapitalui Kipre, Belgijoje ir Italijoje, modelyje daroma prielaida, kad šių lengvatų tarifai yra lygūs rinkos palūkanų normai. Kipro atveju lieka nedidelis palankumas įsiskolinimui, nes lengvata netaikoma investicijoms į finansinį turtą.

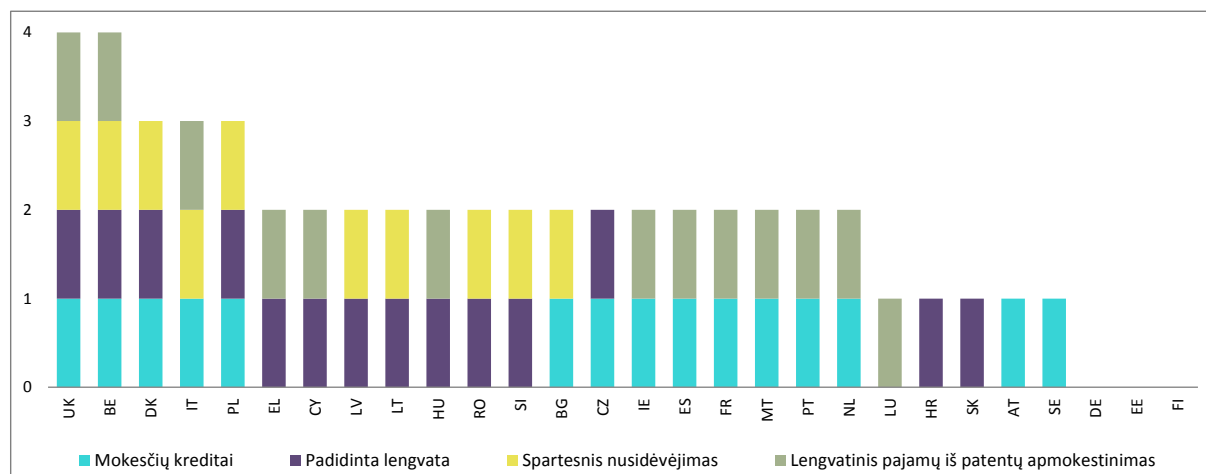
Tinkamai parengtomis moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai skirtomis mokesčių paskatomis skatinamos šių sričių investicijos ir inovacijos. Realiois mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros sąnaudomis pagrįstos mokesčių lengvatos arba mokesčių kreditai laikomi gerą patirtimi, palyginti su sukurta verte grindžiamomis schemomis, pvz., lengvatiniu pajamų iš patentų apmokestinimu.

Lengvatiniu pajamų iš patentų apmokestinimu suteikiama mokesčių lengvata mokslinių tyrimų ir technologinės

plėtros veikloje sukurtai vertei. Remiantis tyrimais, toks apmokestinimas neskatina mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros, o veikiau juo naudojama kaip pelno perkėlimo priemonė, dėl kurios prarandama daug pajamų.

Šiuo metu iš viso 25 ES šalys naudoja finansinėmis paskatomis, kuriomis skatinamos investicijos į mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą. Toliau pateiktoje diagramoje parodyta, kokios mokesčių paskatos naudojamos kiekvienoje šalyje.

11 diagrama. Mokesčių paskatų moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai ES šalyse skaičius 2016 m.

Šaltinis: CPB (2014) ir Komisijos tarnybų atnaujinta informacija, jeigu ji turima.

Pastabos: 1) DE, EE ir FI netaiko mokesčių paskatų moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai. 2) Paskata gali būti taikoma pelno ir gyventojų pajamų mokesčiams, socialinio draudimo įmokoms ir darbo užmokesčio mokesčiams. 3) Diagramoje pavaizduotos tik mokesčių paskatos. Tiesioginė parama neįtraukiama.

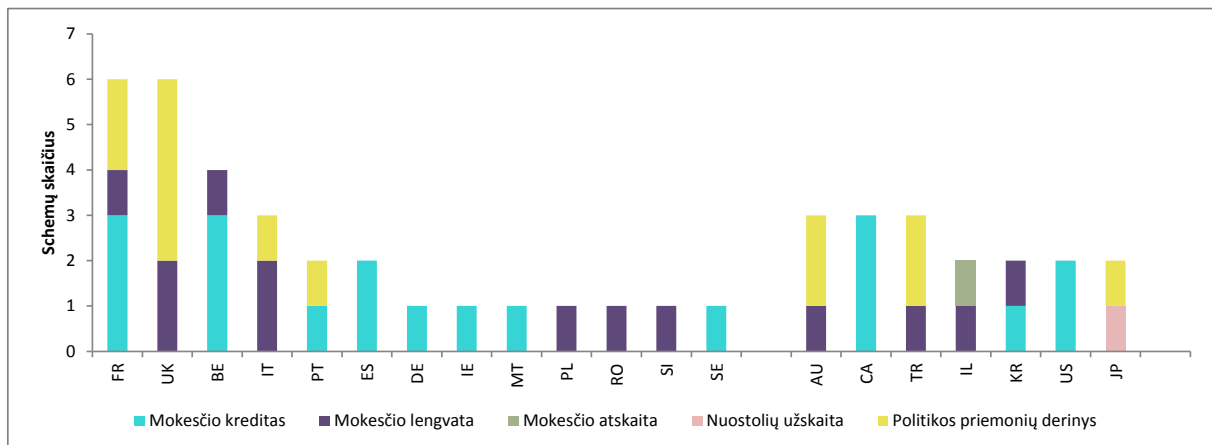
Mokesčių paskatos rizikos kapitalui ir neformaliems investuotojams tapo vis svarbesne investicijų ir inovacijų politikos derinio dalimi Europos Sąjungoje ir už jos ribų. Tokias mokesčių paskatas įgyvendino 13 šalių, kaip parodyta 11 diagramoje.

Nors rizikos kapitalo ir neformalių investuotojų investicijomis kuriamos darbo vietos ir didinamas produktyvumas, jas plėtoti trukdo tam tikri veiksniai. Pavyzdžiui, šios investicijos yra labai rizikingos ir informacija dažnai yra neišsami. Apmokestinimas gali atlikti tam tikrą vaidmenį įveikiant šias kliūtis investicijoms.

Viename iš naujausių tyrimų¹¹, susijusių su kapitalo rinkų sąjunga, buvo nustatyti pageidaujami rizikos kapitalui ir neformaliems investuotojams teikiamų mokesčių paskatų struktūros ypatumai. Pavyzdžiui, mokesčių paskatų schemomis būtų galima padėti sumažinti investicijų į MVĮ ir startuolius riziką veiklos pradžioje palankiomis sąlygomis suteikiant mokesčių kreditus arba nuostolių užskaitą. Atleidimas nuo kapitalo prieaugio mokesčių yra su veiklos rezultatais susijęs ypatumas, juo būtų skatinama investicijų kokybė.

¹¹ PWC & IHS (2017), *Effectiveness of tax incentives for venture capital and business angels*.

12 diagrama. ES šalių ir ne Europos šalių rizikos kapitalui ir neformaliems investuotojams teikiamų mokesčių paskatų skaičius.

Šaltinis – PWC & IHS (2017), Effectiveness of tax incentives for venture capital and business angels, Final report. Europos Komisijos užsakytas tyrimas.

Pastaba. Politikos priemonių derinys reiškia tam tikrų rūšių paskatų derinį. Diagramoje pavaizduojama kiekvienos šalies padėtis 2016 m. spalio 31 d. Kipre ir Vengrijoje nuo to laiko buvo nustatytos naujos mokesčių schemos.

ES šalių mokesčių prievolių vykdymo išlaidos dar labai skiriasi. Mokesčių sistemų sudėtingumas, didelės prievolių vykdymo išlaidos ir nepakankamas mokesstinis tikrumas atima produktyvius išteklius ir veikia kaip kliūtis verslui ir investicijoms. Didelės mokesčių prievolių vykdymo išlaidos ypač paveikia MVĮ.

Prievolių vykdymo išlaidas daugiausia lemia tam skirtas laikas, o ne tiesioginės išlaidos, pvz., susijusios su buhalterine apskaita.

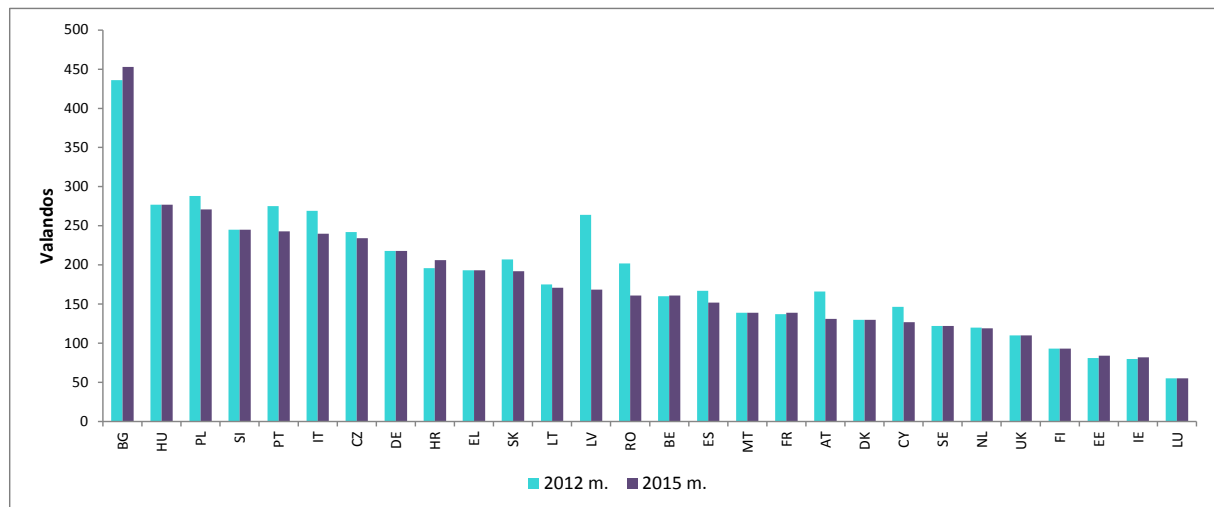
12 diagramoje parodytas metinis valandų, kurių vidutinio dydžio įmonei reikia mokesčinėms prievolėms įvykdyti, skaičius. Prievolėms įvykdyti skirtas laikas apima valandas, kurių reikia pelno mokesčiui, pridėtinės vertės mokesčiui ir darbuotojų mokesčiams, įskaitant darbo užmokesčio mokesčius ir socialinio draudimo įmokas, sutvarkyti. Laikas, kurio tokioms įmonėms reikia mokesčinėms prievolėms įvykdyti, gali būti geras netiesioginis mokesčių prievolių vykdymo išlaidų dydžio konkrečioje šalyje įrodymas.

Siekiant pagerinti verslo aplinką, mokesčių sistemos galėtų būti reformuojamos trimis kryptimis, siekiant:

1. supaprastinti ir sumažinti mokesčines prievoles, ypač pradedantiems verslininkams ir mažesnėms įmonėms,
2. išplėsti e. paslaugų spektrą ir užtikrinti jų prieinamumą pagal vieno langelio principą,
3. per įvairius kanalus, įskaitant socialinę žiniasklaidą, didinti informuotumą, informuoti ir mokyti verslo mokesčių mokėtojus, siekiant jiems padėti laikytis mokesčių taisyklių.

Siekiant mokesčių sistemas pritaikyti ateičiai, būtina diegti naujus novatoriškus verslo modelius. ES šalys, siekdamos palengvinti mokesčių prievolių vykdymą, vis labiau remiasi skaitmenine integracija ir raginamos toliau paprastinti ir aiškinti mokesčių taisyklių taikymą bendradarbiaujantiems ekonominės veiklos vykdytojams. Jos taip pat raginamos palengvinti ir pagerinti mokesčių surinkimą išnaudojant bendradarbiavimo platformų teikiamas galimybes – šios platformos raginamos bendradarbiauti su nacionalinės valdžios institucijomis.

13 diagrama. Valandų, kurių vidutinio dydžio įmonei kasmet reikia jos mokestinėms prievolėms įvykdyti, skaičius 2012 ir 2015 m.

Šaltinis – Pasaulio bankas (2016 m.), Doing Business 2017: Equal Opportunities for All. Washington, DC: World Bank.

4.2. Darbo vietų kūrimo ir užimtumo rėmimas

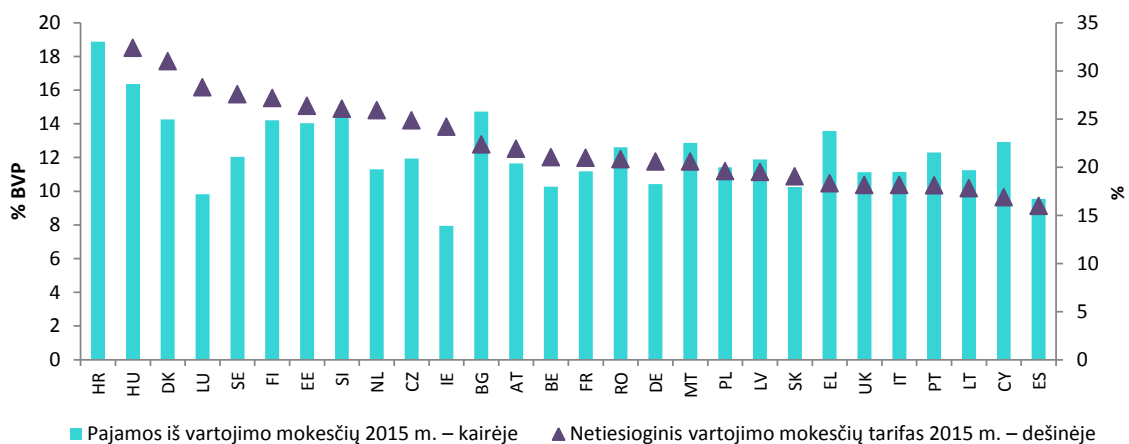
Per pastaruosius kelerius metus daugelis ES šalių sumažino bendrą darbo jėgos apmokestinimą. Keletas jų sumažino darbo jėgos mokesčius mažai uždirbantiems asmenims ir konkrečioms grupėms, tačiau padidino darbo jėgos mokesčius didesnes pajamas gaunančioms grupėms.

Vis dėlto nėra aiškios tendencijos, kaip šie mokesčių sumažinimo klausimai buvo sprendžiami atsižvelgiant į finansavimo aspektus.

Nustatant alternatyvius pajamų šaltinius taip pat svarbu apsvarstyti galimą regresinį didėjančio apmokestinimo poveikį persikirstymui šiose srityse.

Toliau pateiktoje diagramoje parodytos kiekvienos ES šalies pajamos iš **vartojimo mokesčių**, išreikštos BVP procentine dalimi. Joje taip pat parodytas netiesioginis vartojimo mokesčių tarifas ES šalyse. Jis apibrėžiamas kaip pajamų, surinktų iš visų vartojimo mokesčių, santykis su namų ūkio galutinio vartojimo išlaidomis.

14 diagrama. Mokestinės pajamos iš vartojimo mokesčių ir netiesioginis vartojimo mokesčių tarifas 2010–2015 m.

Šaltinis: Europos Komisija (2017), Tax Policies in the European Union: 2017 edition, based on Eurostat Data
Pastaba. HR netiesioginis vartojimo mokesčių tarifas nenurodytas.

Periodiniai turto mokesčiai yra antras apmokestinimo būdas, kurį reikėtų apsvarstyti kaip priemonę darbo jėgos mokesčių sumažinimams kompensuoti.

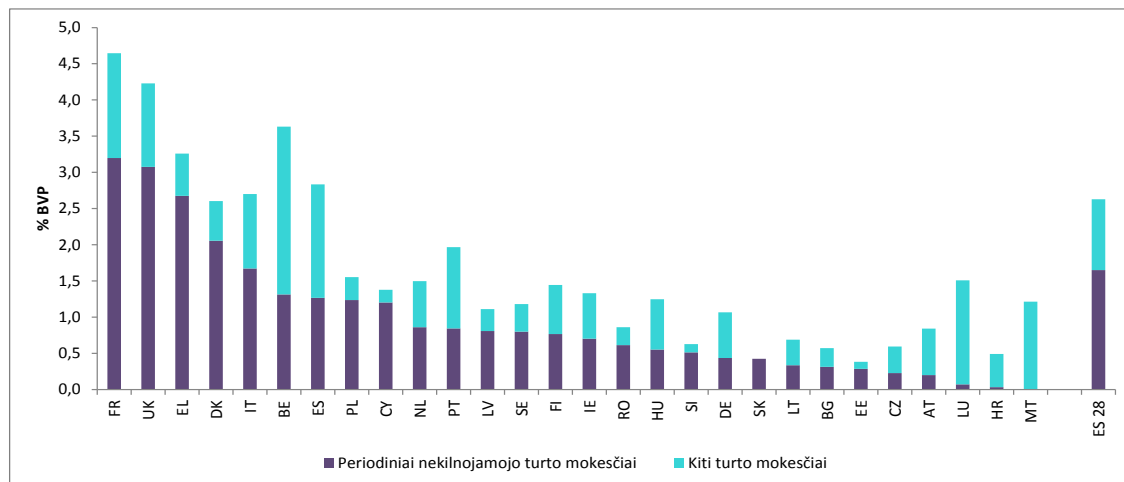
Toliau pateiktoje diagramoje parodytos ES šalių pajamos iš periodinių turto mokesčių, išreikštos BVP procentine dalimi.

Periodiniai turto mokesčiai daugumoje ES šalių tebėra maži ir gali būti galimybių juos padidinti.

Šalyse, kuriose dabartinės būsto apmokestinimo sistemos daug priklauso nuo sandorių mokesčių, efektyvumas taip pat galėtų padidėti perėjus nuo sandorių mokesčių prie periodinių mokesčių¹².

Išsami analizė pateikiama teminėje informacijos suvestinėje apie būsto rinką.

15 diagrama. Mokestinės pajamos iš turto mokesčių, išreikštos BVP procentine dalimi, 2015 m.

Šaltinis – Europos Komisija (2017), Tax Policies in the European Union: 2017 edition, based on Eurostat Data Pastaba. Į duomenis neįtrauktas gyventojų pajamų mokestis nuo užskaitytų nuomos įmokų.

Trečia apmokestinimo rūšis, kurią būtų galima apsvarstyti kaip priemonę darbo jėgos mokesčių sumažinimams kompensuoti, yra **aplinkosaugos mokesčiai**. Be to, tai gali padidinti teisingumą, nes į kainodarą įskaičiuojamos neigiamos išorės taršos arba kitos žalingos veiklos išlaidos ir padedama skatinti elgsenos pokyčius.

Toliau pateiktoje diagramoje parodytos pajamos iš aplinkosaugos mokesčių – energetikos, transporto, taršos ir išteklių mokesčių – kaip BVP procentinė dalis.

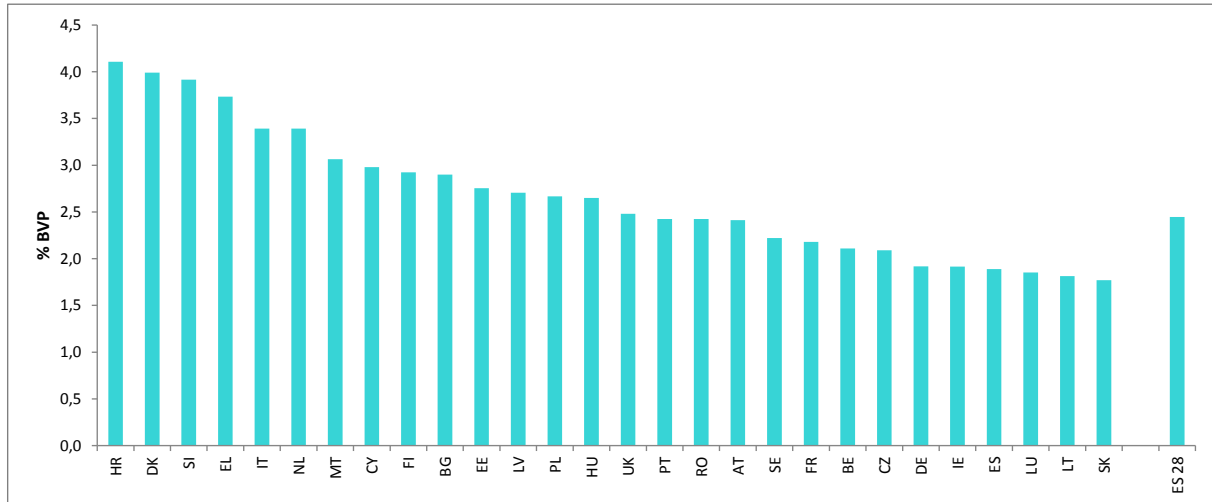
Pajamos iš aplinkosaugos mokesčių, kaip BVP dalis, nuo 2010 m. šiek tiek padidėjo, tačiau kaip bendro apmokestinimo dalis jos šiek tiek sumažėjo.

Pajamos iš aplinkosaugos mokesčių vidutiniškai sudaro apie 2,4 proc. BVP, o šalyje, turinčioje didžiausias pajamas nuo BVP (Kroatijoje), jos sudaro apie 4,1 proc.

Iš aplinkosaugos mokesčių surenkamų pajamų kitimą lemia ne tik mokesčių tarifų pokyčiai, bet ir mokesčio bazės pokyčiai. Pažymėtina, kad tuo pačiu laikotarpiu sumažėjo ir bendrasis vidaus energijos suvartojimas, ir bendras galutinis energijos suvartojimas.

¹² Sandorių mokesčiai dažniausiai atgraso nuo sandorių, kuriais turtas būtų efektyviau paskirstytas, todėl rinka tampa mažesnė. Šie mokesčiai taip pat daro neigiamą poveikį darbuotojų judumui, nes keičiant turtą patiriamos didelės sandorių išlaidos.

16 diagrama. Pajamos iš aplinkosaugos mokesčių 2015 m.

Šaltinis: Europos Komisija (2017), Tax Policies in the European Union: 2017 edition, based on Eurostat Data. Pastaba. Aplinkosaugos mokesčiai patenka į keturias pagrindines kategorijas – tai energetika, transportas, tarša ir išteklių. Energetikos mokesčiai apima mokesčius energijos produktams, naudojamiems ir transportui, ir stacionariais tikslais. Transporto mokesčiai apima mokesčius, susijusius su motorinių transporto priemonių nuosavybe ir naudojimu. Jie taip pat apima mokesčius kitai transporto įrangai, pvz., orlaiviams, ir susijusioms transporto paslaugoms. Taršos mokesčiai apima mokesčius išmatuotoms arba apytikriai įvertintoms išlakoms (išskyrus mokesčius išmetamam anglies dioksidui) ir vandeniui, atliekų tvarkymui ir triukšmui. Išteklių mokesčiai apima visus mokesčius, susijusius su gamtos išteklių gavyba ar naudojimu.

4.3. Nelygybės mažinimas ir socialinio judumo skatinimas

Apmokestinimas atlieka tam tikrą vaidmenį mažinant nelygybę ir remiant socialinį judumą, nesvarbu, ar tai būtų daroma prieš persikirstymą, persikirstymo būdu ar ištaisant bei skatinant tam tikrą elgseną.

Europoje esama įvairių socialinių modelių, ir viešųjų lėšų sumos, reikalingos jiems finansuoti, skiriasi.

Pakankamų lėšų viešosioms išlaidoms finansuoti užtikrinimas turėtų būti pagrįstas:

1. tinkamu mokesčių deriniu, atsižvelgiant į investicijas ir užimtumo sumetimus ir

2. pastangomis užtikrinti, kad kiekvienas visuomenės narys sumokėtų teisingą dalį.

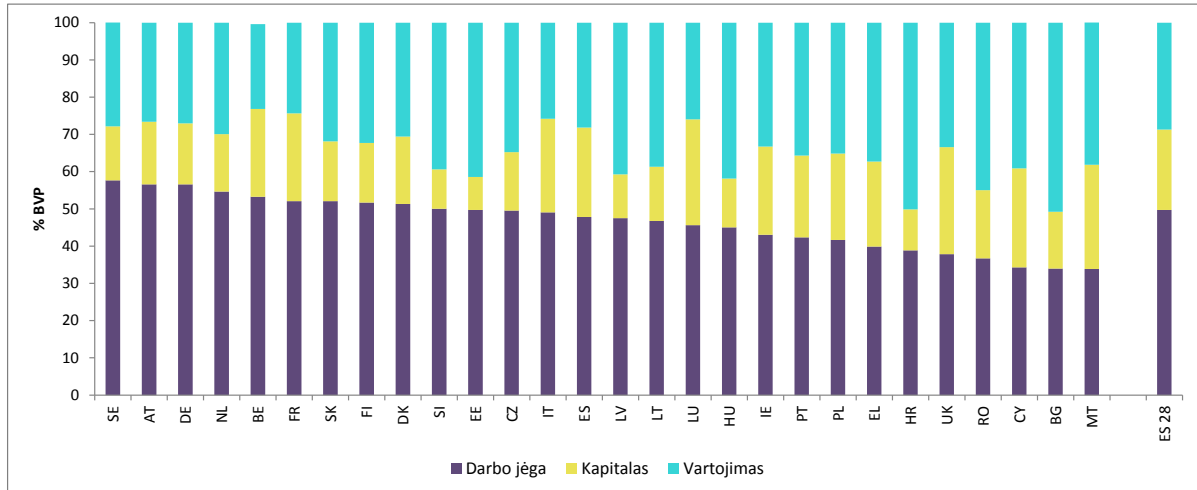
ES šalių mokesčių sistemų struktūra skiriasi – skiriasi ir mokesčių tarifai, ir pasirinkimas, kokią veiklą apmokestinti.

17 diagramoje parodyta apmokestinimo struktūra pagal ekonominę funkciją ES šalyse ir svyravimai tarp šalių.

Kapitalo apmokestinimas gali būti tinkama priemonė sąžiningoms galimybėms užtikrinti ir turtui vienodžiau paskirstyti, deramai atsižvelgiant į efektyvumo aspektus.

Tačiau esama praktinių sunkumų užtikrinant mokesčių prievolių, susijusių su kapitalo apmokestinimu, vykdymą.

17 diagrama. Apmokestinimo struktūra pagal ekonominę mokesčio bazės funkciją 2015 m.

Šaltinis – Europos Komisija (2017), Tax Policies in the European Union: 2017 edition, based on Eurostat Data. Pastaba. Šioje diagramoje kapitalo apmokestinimas apima visas kitas kategorijas, nepriskiriamas darbo jėgai ar vartojimui.

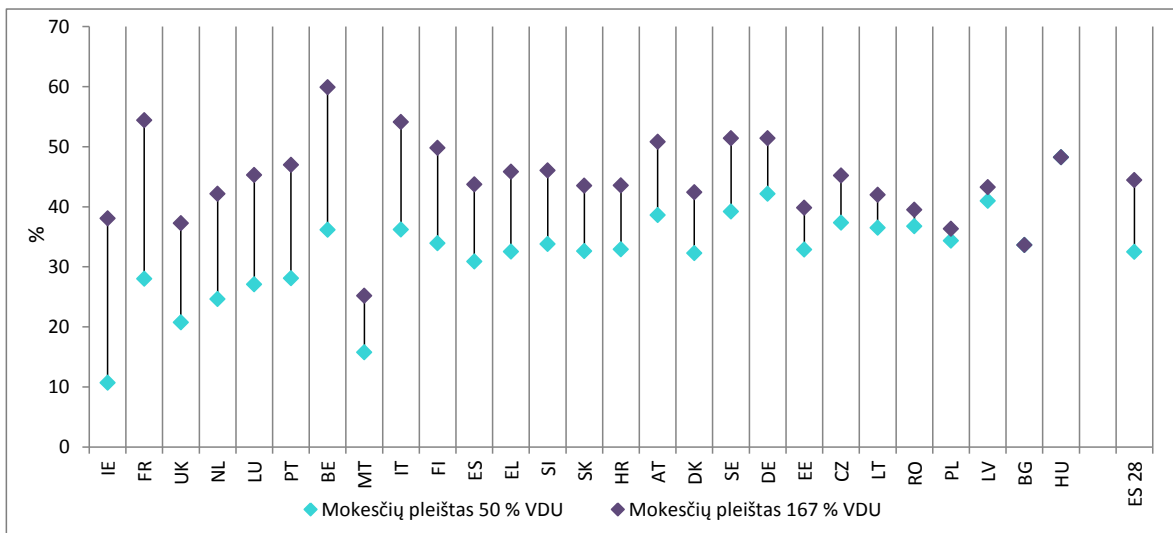
Progresyvinis gyventojų pajamų apmokestinimas yra viena iš svarbių perskirstymo priemonių, taikomų mokesčių ir išmokų sistemose. Toliau išdėstytoje diagramoje parodytas darbo pajamų apmokestinimo progresyvumas palyginant dideles pajamas gaunančių asmenų ir mažas pajamas gaunančių asmenų mokesčių pleišta.

Progresyvumo laipsnis yra teorinis, grindžiamas standartiniais tarifais. Jis neatspindi mokesčio sukčiavimo, mokesčių vengimo ar slėpimo.

Pajamų mokesčių sistemų, ypač mokesčių naštos mažas pajamas gaunantiems asmenims, progresyvumas taip pat aktualus darbo vietų kūrimui, nes tai padeda įveikti skurdą ir socialinę atskirtį.

Darbo pajamų mokesčių sistemos progresyvumas didžiausias Airijoje, Prancūzijoje, Jungtinėje Karalystėje ir Nyderlanduose. Mažiausiai progresyvinės darbo pajamų mokesčių sistemos yra Vengrijoje, Bulgarijoje ir Latvijoje.

18 diagrama. Darbo pajamų apmokestinimo progresyvumo laipsnis ES šalyse 2016 m.

Šaltinis – Europos Komisijos mokesčių ir išmokų duomenų bazė, pagrįsta EBPO duomenimis. Pastaba. 1) Mokesčių pleišto duomenys siejami su nesusituokusiu asmeniu, neturinčiu vaikų. 2) Nėra naujausių duomenų apie Kiprą. 3) Šalys išdėstytos mažėjančia tvarka pagal 167 proc. vidutinio darbo užmokesčio uždirbančio asmens ir 50 proc. vidutinio darbo užmokesčio uždirbančio asmens mokesčių pleišto santykį. 4) Dar neturima MT, HR, LT, RO, BG 2016 m. duomenų.

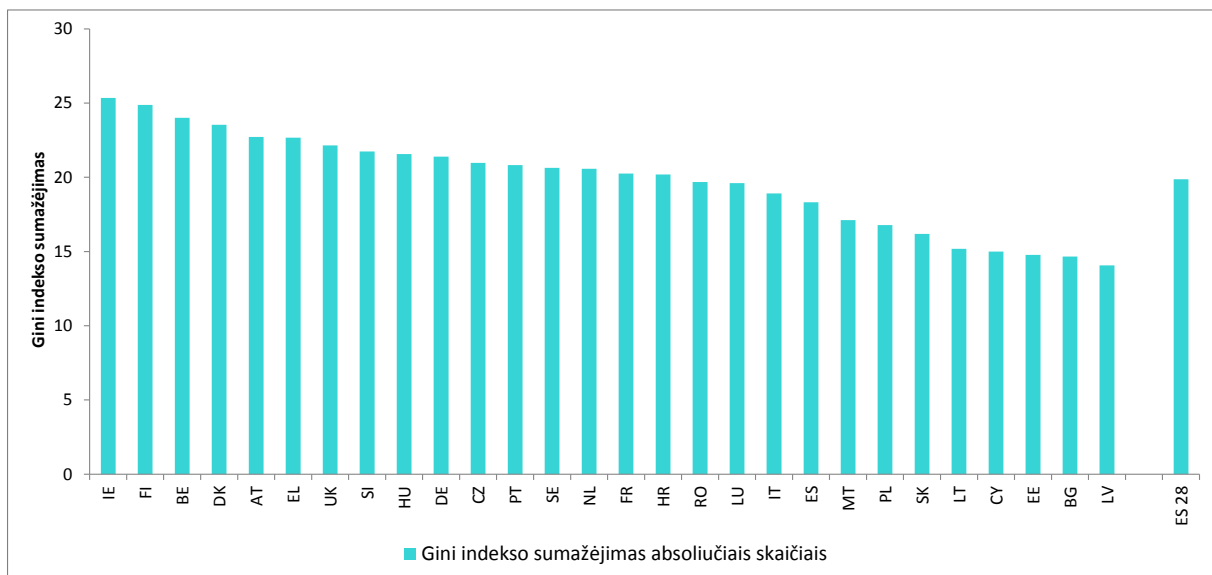
Toliau pateiktoje diagramoje pavaizduotas **taisomasis mokesčių ir išmokų sistemų poveikis**, rinkos pajamų Gini koeficientą palyginus su disponuojamųjų pajamų Gini koeficientu (ir absoliučiais, ir santykiniais dydžiais).

Diagramoje parodyta, kad, nors mokesčių ir išmokų sistemos padeda kovoti su pajamų nelygybe visose ES šalyse, jų poveikio mastas skiriasi.

Pajamų nelygybė tebėra didelė tam tikrose ES šalyse, įskaitant kai kurias šalis, kuriose mokesčių ir išmokų sistemų perskirstomasis poveikis yra gana mažas.

Didžiausias perskirstomasis poveikis, išreikštas santykiniu Gini indekso sumažėjimu, yra Suomijoje, Belgijoje ir Danijoje.

19 diagrama. Taisomasis mokesčių ir išmokų sistemų poveikis ES šalyse

Šaltinis – Eurostatas, 2016 m.

Pastaba. 1) Skirtumas tarp rinkos pajamų nelygybės (t. y. iki mokesčių ir išmokų) Gini koeficiento ir disponuojamųjų pajamų nelygybės (t. y. po mokesčių ir išmokų) Gini koeficiento. Duomenys apie pajamas pakoreguoti pagal namų ūkio dydį (išlyginimas). 2) 2016 m. IE, IT, LU duomenų nėra, todėl naudojami 2015 m. duomenys.

4.4. Mokestinių prievolių vykdymas¹³

Vykdytas buvo ir tebėra itin svarbi priemonė užtikrinant didesnę mokesčių sistemų teisingumą. Jo esmė – kad valdžios institucija padarytų viską, ką gali, kad mokesčių mokėtojai būtų priversti elgtis teisingai. Tai apima tarpvalstybinį bendradarbiavimą, veiksmingus auditus, informacijos ir žvalgybinių duomenų prieinamumą ir greitas susigrąžinimo procedūras.

Be to, **būtina įvairiomis priemonėmis skatinti pasitikėjimą, skaidrumą ir**

mokestinių prievolių vykdymo kultūrą:

- efektyviai informuoti mokesčių mokėtojus apie mokestinių pajamų teikiamą vertę; stebėti ir rodyti mokesčių administratorių veiklos rezultatus;
- raginti mokesčių mokėtojus etiškiau elgtis mokant mokesčius – vykdyti informavimo ir švietimo kampanijas siekiant aiškinti, kodėl svarbu, kad kiekvienas asmuo sumokėtų teisingą dalį. Šios kampanijos turėtų būti orientuotos visų pirma į jaunimą – būsimus mokesčių mokėtojus;
- bendradarbiauti su verslo subjektais siekiant pagerinti mokestinių prievolių vykdymą, naudojantis elgsenos ekonomikos įžvalgomis raginti

¹³ Agresyvaus mokesčių planavimo ir mokesčių vengimo klausimas aptariamas atskiroje informacijos suvestinėje.

mokesčių mokėtojus laiku atlikti savo pareigas.

2016–2017 m. ES šalys toliau ėmėsi veiksmų savo sistemoms tobulinti, tęsdamos ankstesnių kelerių metų tendenciją.

Tačiau, nepaisant reformų ir pasiektos pažangos, mokesčių slėpimas ir mokestinis sukčiavimas tebėra didelis iššūkis Europai. Todėl kova su mokesčių slėpimu tebėra Komisijos prioritetas, kurį atspindi daugelis šios srities iniciatyvų.

Viena iš šių iniciatyvų – modernizuoti PVM sistemą ir taip prisidėti prie kovos su sukčiavimu. 2017 ir 2018 m. Komisija priims visapusišką dokumentų rinkinį dėl PVM reformos, kurios tikslas – kovoti su didėjančia mokestinio sukčiavimo rizika, supaprastinti PVM prievoles įmonėms ir suteikti daugiau lanksčių galimybių valstybėms narėms apibrėžti, kokie produktai turėtų būti apmokestinti sumažintais tarifais.

5. NAUDINGOS NUORODOS

- Europos Komisija, *Tax Policies in the European Union: 2017 Survey*, dar nepateikta.
- Europos Komisija (2017), *Taxation Trends in the European Union: 2017 Edition*, Luxembourg, 2017

Data: 2017 09 28